

**Пам'ятка щодо заготівлі ягід журавлини болотяної (*Oxycoccus palustris*,
Vaccinium oxycoccos) в _____ надлісництві філії «Подільський
лісовий офіс» ДП «Ліси України»**



Ця Пам'ятка роз'яснює порядок, методику та обмеження заготівлі ягід журавлини болотної (*Oxycoccus*) – вічнозеленого сланкого болотного чагарничка родини Вересові (*Ericaceae*) – у межах лісового фонду _____ надлісництва філії «Подільський лісовий офіс» ДП «Ліси України» (далі – Надлісництво).

Викладена у цій Пам'ятці інформація поширюється як на заготівлю для власного споживання громадянами, так і на промислову заготівлю суб'єктами господарювання на підставі спеціального дозволу.

Пам'ятка розроблена відповідно до Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року №449 (далі – Порядок).

Відповідно до **статей 72-73 Лісового кодексу України**, заготівля дикорослих ягід без заподіяння шкоди лісу належить до побічних лісових користувань. Вимоги до здійснення побічних лісових користувань визначені Порядком, пункт 6 якого прямо встановлює загальний принцип, покладений в основу цієї Пам'ятки: *«Заготівля другорядних лісових матеріалів і побічні лісові користування повинні здійснюватися способами та у терміни, що виключають можливість заподіяння шкоди лісу»*.

Правовий режим заготівлі диференційований залежно від мети:

- **Збір для власного споживання** громадянами є загальним використанням лісових ресурсів і здійснюється безкоштовно, без спеціального дозволу;
- **Промислова (комерційна) заготівля** належить до спеціального використання лісових ресурсів, здійснюється за плату на підставі спеціального дозволу – **лісового квитка**, порядок видачі якого визначений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів», із зазначенням обсягів, строків і місць заготівлі та сплатою рентної плати.

Пункт 19 Порядку встановлює, що обсяги щорічних заготівель встановлюються постійними лісокористувачами **на підставі матеріалів лісовпорядкування** – тобто заготівля ягід на конкретній ділянці має бути

узгоджена з наявними лісотаксаційними даними про ресурсну базу цієї ділянки, а не призначатися довільно.

Журавлина болотяна – вічнозелений сланкий болотний чагарничок із тонкими пагонами завдовжки 15-60 (місцями до 100) см, льодовиковий релікт, що зростає на оліготрофних і мезотрофних сфагнових болотах, у заболочених соснових і мішаних лісах, у горах – до висоти 1000 м над рівнем моря. В Україні основна зона поширення – Полісся. Попри болотне місцезростання, вид є світлолюбним. Цвіте наприкінці травні у середині липня, плоди – темно-червоні кулясті ягоди – дозрівають наприкінці вересня й до жовтня.

В Україні росте два види роду *Охусоссис* – широко поширена й господарсько значуща журавлина болотня (*Охусоссис palustris*) та значно рідкісніша *журавлина дрібноплода* (*Охусоссис microcarpus*), яка зростає в тих самих типах умов місцезростання (верхові сфагнові болота) і занесена до **Червоної книги України** як характерний вид оліготрофних сфагнових боліт. Обидва види зовні подібні, але *заготівля журавлини дрібноплодої категорично забороняється*.

Журавлина болотяна
(*Охусоссис palustris*)



Журавлина дрібноплода
(*Охусоссис microcarpus*)



Ягоди журавлини заготовляють з пізньої осені і до утворення сталого снігового покриву – цей період вважається оптимальним для збору. Ягоди збираються вручну, використання важких металевих гребінок з жорсткими металевими зубцями на ділянках лісового фонду Надлісництва категорично заборонено.

Варто зазначити, що головним фактором ризику тут є не пошкодження самої рослини, а **крихкість субстрату**, на якому вона росте. Сфагновий моховий покрив, що формує поверхню верхового болота, є надзвичайно вразливим до механічного витоптування – ущільнення моху важким чи багаторазовим проходженням відновлюється роками, а на деяких ділянках – десятиліттями, і призводить до порушення водного режиму мікроділянки, критичного для зростання журавлини та супутньої болотної рослинності. Пересування болотом здійснюється по можливості без багаторазового проходження одним і тим самим маршрутом.

Окрім загальних вимог охорони праці, встановлених внутрішніми регламентами Надлісництва, заготівля журавлини потребує особливої уваги до **фізичної небезпеки самого болотного середовища** – перезволожені ділянки сфагнових боліт можуть мати недостатню несучу здатність поверхні, що створює ризик застрягання чи провалювання. Заготівля поодиноці, без напарника чи повідомлення про маршрут, не допускається. З огляду на пізньоосінній сезон заготівлі – рекомендується вдягати відповідний (теплий) одяг і взуття аби уникнути ризику переохолодження.

Обсяги заготовленої продукції в межах промислової заготівлі фіксуються відповідно до умов виданого лісового квитка. Факти виявлення нетипово низької чи високої продуктивності конкретних ділянок, а також ознак деградації місцезростань доводяться заготівельниками до відома лісничого для врахування під час наступного планування обсягів заготівлі.

Журавлина болотяна – ягода з характером – вона не росте абиде, а обирає найтихіші, найвразливіші куточки наших лісів – сфагнові болота, які самі по собі є справжніми живими музеями природи, що зберігалися тисячоліттями. Саме тому збір журавлини – це не просто похід за ягодами, а візит у гості до особливого середовища, де кожен необережний крок по моховому килиму залишає слід на роки, а то й на десятиліття.

Пам'ятайте, що серед журавлини болотяної, яку ми звикли збирати, часом ховається її рідкісна родичка – журавлина дрібнопліда, занесена до Червоної книги України. Якщо не впевнені, що перед вами – краще утриматися від збору й звернутися до лісництва за консультацією, ніж помилково завдати шкоди рідкісному виду.

І, звісно, ніколи не йдіть на болото самі – попередьте рідних чи знайомих про свій маршрут, вбирайтеся тепліше – пізня осінь на відкритому болоті холодніша, ніж здається, – і рухайтесь обережно, обираючи щоразу новий шлях замість протоптаної стежки.

Бережіть наші болота так само дбайливо, як вони щороку зберігають для нас цю особливу, ні на що не схожу ягоду.

Гарного вам сезону – уважного, безпечного і щедрого на червоні ягоди журавлини!